

Háztűznéző

Janowitzban

„Nem, igazából nem történt semmi baj” – gondolja Karl K., miközben az ormótlan óriást, a Tödi-hegyet kémleli.

Mert hát mi is történt? Egy meggondolatlan házasságkötés. Egy boldogtalan házasság, amely még csak fél évig sem tartott. Egy világháború. Egy olyan béke, amely szükségképpen újabb világháborúhoz fog vezetni. A szerencsétlen német-osztrák köztársaság görcsös rángatózásai, amelyek következtében két évvel ezelőtt átalakult „keresztény hivatásrendi” állammá. A júliusi zavargás Bécsben, a lángba borított igazságügyi palota körül. A februári felkelés a tüzérsgel szétlőtt munkásnegyedekben. A nemzetiszocialisták hatalomátvétele Németországban.

„Hitlerről nem jut eszembe semmi” – gondolja Karl K., és a Tödi szögletesen idomtalan sziluettjét fürkészi. Beesteledett.

Ama bizonyos Moldva-parton töltött nap után Karl K. tíz évig nem látta a bárónőt. Aztán néhány hétre ismét fellángolt a szerelem. Karl K. és Sidonie N. szép napokat töltött Svájcban, a Tödi-hegy mellett, de aztán 1924 végén Sidi elutazott Borneóba, sőt talán még Ausztráliába is, az úti előkészületek során pedig egyértelművé tette, hogy nem tart igényt a *Reflektor* szerkesztőjének kíséretére. Igaz, Karl K.-nak sem állt szándékában, hogy akár egy még oly nagy szerelem kedvéért is otthagyja megszokott közéleti szereplését, és elutazzék egy egzotikus országba. Azóta eltelt további tíz év.

A szerkesztőnek ebben a pillanatban csupa olyan személy jut eszébe, akik már nincsenek köztünk. A trónörökös meghalt. Az öreg császár és király az egész Osztrák-Magyar Monarchiával együtt meghalt. A cár meghalt, az egész cári család meghalt, és a forradalmista Uljanov alias Lenin szintúgy meghalt. Az egykori szövetségi kancellár, aki a háború után összesen öt kabinetnek állt az élén, a „könyörtelen prelátus”, a „vérszomjas hitszónok”, akiről még életében azt mondta Karl K.: „az én szememben mint politikusnak egyedüli hibája, hogy pap, és mint papnak, hogy politizál”, és akinek, miután egy revolveres merénylet következtében megsérült a tüdeje, tuberkulózisa támad, két éve meghalt.

Bécs egykori rendőrfőnöke, akit Karl K. eleinte szövetségesének tekintett a zsarolásaitól hírhedtté vált újságíró, Imre

Jamborlelkue ellen vívott harcában, akit azonban később – miután az ő rendőrei az ő tűzparancsát végrehajtván, 1927. július 15-én a felgyújtott igazságügyi palota körül a Schmerlingplatzon, a Burggassében és a Neustiftgassében, a Volkstheater előtt és a Kunsthistorisches Museum mögött a járókelőket tucatszámra puffantották le, mint a nyulakat – Karl K. a Sátán megtestesülésének tartott, és akit nyilvánosan felszólított lemondásra, amennyiben kinyomatott és városzerte kiragasztatott egy plakátot ezzel az egyetlen mondattal: „Felszólítom Önt, hogy mondjon le!”, alatta pedig az ő, Karl K. névvel: az egykori rendőrfőnök, kevéssel az egykori szövetségi kancellár elhunytá után, szívinfarktust kapott, és ennek következtében meghalt.

Imre Jamborlelkue vagy az „özönvíz utáni szörnyeteg” vagy a „minden hiénák fejedelme”, ahogyan Karl K. gyakran nevezte őt, szintén meghalt. Jamborlelkue, aki annak idején a magyar tanácsköztársaság sajtóügyi népbiztosa volt, és aki a budapesti bolsevizmus bukása után az egykori királyi székvárosból az egykori császári székvárosba menekült, ahol megalapította a Kronos Verlaget, és ezáltal három rendkívül nyereséges újság, a *Stunde*, a *Börse* és a *Bühne* tulajdonosa lett.

Ezek a sajtótermékek kövérbetűs szalagcímekkel, harsány alcímekkel, feltűnő fényképekkel jelentek meg, és persze elsősorban szenzációs hírekkel hálószoza- és bugyiügyekről, kenőpénzekről, hamisított értékpapírokról, prominens politikusok kokaincsempészetben és lánykereskedelemben való részvételéről és mindenekelőtt sikkasztásról, visszaélésről, hűtlen kezeléssel. Igen, legfőképpen erről van szó: a hűtlenségről, a hazugságról és az árulásról. „Egy újságíró ne legyen szent!” – hangzott Jamborlelkue jelszava, ahogyan az újságjaiban leleplezett nagyvállalkozók, nagybankárok, nagytőzsdianusok, nagypolitikusok, nagyirodalmárok, nagyfilmrendező, nagyfilmszínésznők szintűgy nem voltak szentek.

Ha a prominens személyiség el akarja kerülni, hogy mocskos fehéreneműjét kiteregesék, ha meg akarja gátolni, hogy a kompromittáló tudósítás a széles nyilvánosság elé kerüljön, akkor hallgatási díjat kell fizetnie vagy neki, vagy a barátjának, legkésőbb a nyomdai levonat megpillantásakor.

A hallgatási díjnak manapság az a neve, hogy hirdetés vagy reklám. Ezért fizetni kell, nem is keveset. Aki azonban a *Stunde*, a *Börse* vagy a *Bühne* hasábjain reklámozza magát, azzal annak adja jelét, hogy valószínűleg megszarolta a Kronos Verlag, bizonyára nem ok nélkül. A lelepleződés elkerülésének ez a módja maga a lelepleződés. Ha a prominens személyiség ezen a gyanús elkerülő úton sem akar lelepleződni, akkor még egyszer fizetnie kell vagy neki, vagy a barátjának, hogy a hirdetés, amelynek megjelenéséért egyszer már fizetett, mégse jelenjen meg.

Jamborlelkue hazug csaló, újgazdag spekulánsok parazitája, az infláció haszonélvezője, szőrösszívű zsaroló...

De nem! Ő mindez csak volt. Most már nem az.

Miután Karl K. mind a *Reflektorban* mind pedig teltházas szerzői estjein kipellengérezte Jamborlelkuet, és felszólította hallgatóságát ezzel az egyetlen mondattal: „Kiűzni Bécsből a gazembert!”, az amúgy is népszerűtlen Jamborlelkue osztrák fővárosból való kikergetésére, miután a bécsi Konzerthaus nagytermében ezt a mondatot ütemesen ismételte a kilencszáz vagy ezeregyszáz főnyi lelkes közönség, amely Karl K.-ban egy osztrák Cicerót, Jamborlelkueben pedig egy jelenkori Catilinát fedezett fel, miután Karl K. ügyvédje, Oskar Samek okiratokkal tudta bizonyítani, hogy Jamborlelkue a háború alatt nagy tételben üzérkedett hiánycikkkel, és hogy a tanácsköztársaság idején a ma-

gyar állam aranytartálékainak jelentős részét eltulajdonította, továbbá, hogy a bécsi főpolgármestert, más magas rangú tisztviselőkkel együtt, amerikai bányakonzorcium-részvényekkel vesztegette meg, hogy megkaphassa az osztrák állampolgárságot, amiről a belügyminiszternek is tudomása kellett, hogy legyen, de ő, valamilyen ismeretlen oknál fogva, szemet hunyt az ügy fölött, mindezek után Imre Jamborlelkue Párizsba menekült, ahol a szállodai szobájában felakasztotta magát, és ennek megfelelően ő is meghalt.

Karl K. egy pillanatra elbizonytalanodik, mintha nem tudná, hogy ő maga életben van-e még, vagy már ő is a halottak sorában tölti az időt. Igazából a postáját szerette volna elolvasni, mindenekelőtt Oskar Samesk levelét Bécsből és Willy Katzét Prágából. Negyed órával ezelőtt vette át őket a recepciónál, hogy majd a szabad ég alatt ismerkedjék meg a tartalmukkal, csakhogy időközben besötétedett, és most már csak a Tödi körvonalait látja, a betűket nem. A Tödi pedig a halálra emlékezteti a nevével, mert Karl K. anyanyelvén a halál így hangzik: Tod.

Jeszenyin, az orosz költő szintén meghalt. Egy szentpétervári vagy mégis inkább leningrádi fűtetlen szobában felvágta az ereit, és a saját vérével mázolta a falra utolsó versét. „Ég veled, barátom, Isten áldjon. Elviszem szívemben képedet.” Karl K. 1922 októberében, Jénában ismerkedett meg Jeszenyinnel, ahol a versfaragó orosz berserker, a szállodai és kávéházi berendezés ősellensége elkísérte akkori feleségét, Isadora Duncant a turnéjára. Karl K. nemigen társaloghatott a költővel, mert Jeszenyin nem tudott németül, ő pedig nem tudott oroszul. A különös mégsem ez, hanem igazából az, hogy a daloló sztyeppei izompacsirta a nála lényegesen idősebb feleségével sem tudta megértetni magát, mert a táncosnő által ismert nyelveken, angolul és franciául éppúgy nem tudott, ahogy semmilyen más idegen nyelven sem. Az asszony ennek ellenére tökéletesen meg volt elégedve a férjével, azt leszámítva, hogy az ifjú orosz, valahányszor leittasodott, összetörte a szemé elé kerülő szállodai tükröket, mint aki saját tükörképét nem bírja elviselni. „Angyal és ördög ugyanabban a testben” – suttogetta tunikaszerű jelmezében Isadora az oroszról az osztráknak az öltöző ajtaja előtt a fellépés szünetében.

Ja, igen, Isadora is meghalt. Amikor még élt és Bécsben időzött, viszonya volt Karl K.-val. Mindketten odáig voltak a modern, dinamikus személygépkocsikért, a nő ráadásul az élénk színű, hosszú selyemsálakért is odáig volt. Utóbbiak Karl K.-t meglehetősen idegesítették a rövid ideig tartó kapcsolat során. „A modorosság veszélyes tud lenni” – mondta egyszer Isadorának, mire a mozdulatművész nő összecsomagolt, és örökre elhagyta Bécset. Pedig Karl K. a sálak tekintetében prófétának bizonyult: három évvel később, amikor Isadora ki akarta próbálni vadonatúj, csodaszép Bugatti 35-ösét Nizzában a tengerparti sétányon, hosszú sálja rátekeredett a sportkocsi egyik kerékére, amely a nőt a nyakánál fogva kirántotta a kocsiból, és odacsapta a kövezethez. Isadora nyakcsigolyatörést és koponya-alapi törést szenvedett. Így tehát ő hét évvel ezelőtt, Jeszenyin pedig, akitől a jénai fellépés után rövidesen elvált, kilenc évvel ezelőtt meghalt.

A másik szovjetorosz költő, akit Karl K. személyesen ismert, Majakovszkij még csak négy éve halt meg, de ugyanolyan mértékben meg van halva, mint Jeszenyin. Vele Karl K. Berlinben találkozott, amikor Lenin dalos csalóánya még megkapta a kiutazási engedélyt. Az ő esetében a nyelvi megértéssel nem volt probléma, hiszen Majakovszkij jól tudott franciául, de Karl K. a világorradalom szovjet apostolát nagyképűnek és agresszívnek találta, amilyen ő maga is volt, és így, éppen a nagyfokú hasonlóság miatt, kölcsönös ellenszenv

alakult ki köztük. Majakovszkij maró gúnyverset írt Jeszenyin öngyilkosságáról, harsogó rímekben ítélte el az életből való önkényes eltávozást mint kispolgári csökevényt, amely nem lehet sem megoldás, sem kiút, aztán alig öt évvel később, miután Lenin halálát követően költőnk fokozatosan kegyvesztett lett az újabb főfőelvtársaknál, mégiscsak indítatva érezte magát, hogy a revolvért önmaga ellen fordítsa. Igaz ugyan, hogy a Szovjetunióban halála után halhatatlannak nyilvánították, de attól még azért meghalt.

A Felix Witkowski nevű szerző, Karl K. egykori barátja, akit azonban Karl K. még a háború előtt poloskának minősített, amennyiben a *Reflektor* hasábjain azt írta róla: „Feladatom nem poloskát irtani, hanem a poloska hasznosságába vetett hitet megsemmisíteni”, szintén meghalt. Azzal vonta magára Karl K. megvetését és haragját, hogy a *Die Zukunft* (vagyis „A jövő”), című, később *Die Gegenwart* (vagyis „A jelen”) címre átkeresztelt irodalmi revüjében világgá kürtölte a német császár közvetlen környezetében szövődő homoerotikus kapcsolatokat az érintett magasrangú férfiak nevével együtt, és ebben vélte fölfedezni a császár állítólagos elpuhultságának legfőbb okát.

Később, a háború után a szélsőjobboldal megvetését és haragját vonta magára, mégpedig azzal, hogy a nyilvánosság előtt helyeselte a versailles-i békekötést, és Németországot tartotta felelősnek az egész háborúért. Berlin egyik legzöldebb negyedében, Grunewaldban berendezett dolgozószobájának csöndes négy fala között töltötte munkás életének tizenegy tizenketted részét, de a tizenkettedik tizenkettedben, amikor kilépett az utcára, egyenruhás fiatal emberek olyan súlyosan bántalmazták, hogy belehalt a belső vérzésekbe. Még aznap megjelent a nekrológja a *Der Angriff* című újságban: „Felix Witkovskit halálra ítélte és kivégezte egy ostoba tüdőgyulladás. E halál kapcsán csak azt sajnálhatjuk, hogy ezáltal odaveszett annak lehetősége, hogy a magunk eszközeivel számoljunk le a rothadék gazemberrel.” Így tehát a tettesek a saját pártsajtójukból értesülhettek róla, hogy áldozatuk meghalt.

A Theodor Klopstock nevű szerző, szintén Karl K. egykori barátja, aki azonban a *Reflektor* szerkesztőjét, annak hírhedten epés Heine-esszéje miatt „a zsidó öngyűlölet legkirívóbb példájának” nevezte, és aki 1925 áprilisában a német állampolgárokat megpróbálta lebeszélteni róla, hogy Hindenburgot válasszák köztársasági elnökké, vakmerőségéért az életével fizetett. Azt merészelte állítani, hogy a keleti front egykori főparancsnoka, a tannenbergi csata legendás hírű hőse „csupán egy szimbolikus báb, egy kérdőjel, egy zéró”. Majd a következő,

rá nézve végzetessé váló szavakkal folytatta: „Akár azt is mondhatnánk: inkább egy zéró, mint egy Néró. Csakhogy a történelem sajnos azt mutatja, hogy minden zéró mögött ott áll egy eljövendő Néró.” Ő maga sem hitte volna, mennyire igaza lett. Miután köztársasági elnökké választották a tegnapi zérót, ő pedig kinevezte birodalmi kancellárrá a mai Nérót, Klopstock Csehszlovákiába menekült, Marienbadba vagy inkább talán Mariánske Lázněbe, nehogy a saját lakóháza előtt verjék agyon, mint Felix Witkovskit. Hiába menekült, nem volt menekvés: bérelt szobájának ablakán keresztül agyonlőtték. Az ismeretlen tettesek, akik ezáltal méltóképpen bosszút álltak Hindenburgért, mint akik jól végezték dolgukat, visszatértek Németországba, ahol hősként ünnepelték őket.

Ja, igen, Hindenburg is meghalt. Aggastyánkori végelgyengülésben hunyt el, valamikor tegnap vagy tegnapelőtt. Valahol Kelet-Poroszországban fogják eltemetni, talán holnap vagy holnapután.

Sidi bátyja, Charlie is meghalt. Tavaly ősszel gombát szedett az erdőben, és összetévesztette a gyilkos galócát a zöldhátú galambgombával.

Sidi férje, Max Th. Gróf, az úgynevezett „Majommax”, akit Sidi a válás után az életben soha többé nem óhajtott viszontlátni, bekerült a Kuglófba, ahogy a bécsi pszichiátriai klinikát nevezi a lakosság, ahol ellopta a padláskulcsot, és leugrott a csonka kúp alakú süteményre emlékeztető épület tetejéről, így tehát meghalt.

Mechtilde L. még életben van, de Karl K.-hoz fűződő barátsága meghalt. Arra a látogatásra a Piros Kastélyba, amelyről szó volt még a háború előtt, sohasem került sor.

A *Reflektor*, amelynek virágkorában egy-egy száma ötvenezer példányban fogyott el, Németországban be van tiltva, Ausztriában pedig elveszítette olvasóit. A háború alatt, amikor Karl K. a főművét, *A világpusztulás* című monumentális színdarabot írta, ő állt a közfigyelem középpontjában. Tisztelték és gyűlölték, olvasták és rettegtek. Volt annyi belátása, hogy felismerje: a háborús propaganda még pusztítóbb, mint maga a háború. Volt annyi bátorsága, hogy a nyilvánosság elé tárja ezt a felismerést. Volt annyi tehetsége, hogy ehhez megtalálja a szuggesztív nyelvi formát. És ezenfelül volt annyi szerencséje, hogy olyan államban élt, ahol tevékenysége miatt megtámadták és megfenyegették, de tartóztatására vagy legyilkolására nem került sor.

Csakhogy az utóbbi tíz évben elavult a belátása, érdeklenné vált a bátorsága, önmaga ellen fordult a tehetsége, és tartalmatlanná vált a szerencséje. Csak az Ausztriáért és Ausztria ellen felgyülemlett dühe maradt a régi, és a Sidi iránti szerelme lángolt fel ismét, ezúttal már másodsorra.

Ezért is nem olvassa el ma este már Dr. Samek Bécsből és Dr. Katz Prágából érkezett levelét, és ebben a fejezetben nem is fogjuk megtudni, vajon Peter Rolle színművész végre-valahára hajlandó-e azt az összeget – ötezer schillinget – visszafizetni, amelyet Karl K. még 1927-ben, kevéssel a júliusi zavargások előtt adott kölcsön neki, és hogy a prágai Melantrich Verlag rászánta-e magát, hogy elszámolást küldjön a Reflektor Verlag Németországból Csehországba átmenekített árukészletéről, vagyis Karl K. műveinek eladott példányairól, és hogy az esedékes összeget átutalja a prágai ügyvédnek.

A bécsi szerkesztőt hátulról átöleli két kar, és egy női hang, amelyre még jól emlékszem a janowitzi szép napokból, egyetlen rövid szót súg a fülébe: „Gyere!” ■ ■ ■

Márton László (Budapest, 1959): író, műfordító és esszéista. Könyvei a Kalligramnál: *M. L., a gyilkos* (2012), *A mi kis köztársaságunk* (2014), *Faust I-II.* (műfordítás, 2015), *Hamis tanú* (2016), Walter von der Vogelweide: *Összes versei* (műfordítás, 2017).

